

Média zvaná komunikační

Nástěnka pro prezidenta

Když se naposledy volil americký prezident, při předvolební kampani se kandidáti předháněli ve využívání nových médií. A tak vedle komunikace prostřednictvím videa a CD disků, vedle nebývalého počtu satelitních telekonferencí tu mělo premiéru i využití *počítačových sítí* pro politickou kampaň.

Členy Clintonova štábu prý nebylo vidět jinak, než s počítači a notebooky, kterými se připojovali na telefonní linky, aby z nich buď čerpali informace nebo aby naopak do nich jiné informace "pumpovali".

"Bulletin board" byl v původním významu pojmenováním jakési nástěnky, na níž mohl kdokoli zanechat vzkaz pro kohokoli. Dnes je BBS - neboli *Bulletin Board System* - výrazem výhradně počítačovým, byť jeho princip je podobný jako u oné veřejně přístupné nástěnky

Bill Clinton si už jako kandidát najmul část počítačové sítě, do které mu voliči ukládali vzkazy a dotazy. Dnes v této praxi pokračuje i jako prezident. Do počítače Bílého domu můžete systémem BBS ukládat dotazy pro prezidenta, abyste po určité době na stejné adrese nacházeli odpovědi. Samozřejmě, pokud máte příslušné vybavení.

Porodní bábou byl Pentagon

Kdysi, v šedesátých letech, se americká armáda dotázala vědců na to, jak omezit svoji zranitelnost v době války. Odpovědí byla studie, která doporučovala vybudovat takový komunikační systém, v němž by kterákoli část mohla v nouzovém případě převzít úlohu kontrolního nebo velícího centra.

Byla to také agentura Pentagonu **ARPA** (Advanced Research Project Agency), která poskytla peníze na výzkum. V roce 1969 tak vznikl *Arpanet*, první síť, která propojila vzdálené počítače (tehdy ještě žádná "pécččka", ale Honeywell 516) v armádních laboratořích a na univerzitách USA.

Vedle toho, že síť plnila původní zadání, tj. zkoumala, jak dokážou počítače spolupracovat, lidé, kteří na projektu pracovali, objevili, že *Arpanet* jim poskytuje nádhernou novou možnost předávat vzkazy kolegům, vyměňovat si dopisy v reálném čase. Tak vznikla první *elektronická pošta* neboli *e-mail*.

E-mail na vizitkách

Bývaly doby, kdy pořádná reprezentativní vizitka nesla číslo telefonu a dálnopisu-telexu. Později přibyl fax. Telex se z vizitek vytrácel. Dnes se na vizitkách vedle telefonu a faxu objevuje ještě číslo třetí s označením **e-mail**. Obvykle se v něm objevuje znak **@**, kterému lid počítačový říká slangově "zavináč".

Kdo používá tento druh komunikace? Jsou to především vědci, výzkumníci, univerzitní učitelé, kterým jejich povolání a zaměstnavatelé umožňují přístup k počítačovým sítím. Ovšem ve vyspělých státech se tento okruh rozšiřuje i na soukromníky a profesionály v obchodní sféře.

Princip je jednoduchý: běžná telefonní linka vás spojí s uzlovými body, které jsou navzájem propojeny a štafetovitě si předávají vaši zprávu až k místu určení. Dnes je to propojení globální. Například počítačová síť *Internet* představuje celosvětové propojení několika miliónů účastníků vybavených stejným softwarovým standardem. Dnes k nim patří i účastníci v České i Slovenské republice.

Nedávno jsem se po dva dny pokoušel dopravit fax do Budapešti. Marně, fax bez chyby zkrátka "neprolezl", linky byly buď nekvalitní nebo přetížené. Elektronická pošta se však do Budapešti "protlačila" bez problémů. Přitom množství bitů e-mailové zprávy je

mnohokrát nižší než u faxu, což samozřejmě znamená i nižší náklady.

Účet za telefon - předmět doličný

V Praze se mění telefonní čísla. Začala se odstraňovat dosavadní úzká hrdla: staré ústředny s hrkajícími reléovými voliči. Nahrazují je ústředny digitální.

Málokdo si však uvědomuje jednu změnu, k níž přitom dochází. Taková ústředna je schopna registrovat u každé stanice kdo, kdy, komu a jak dlouho volal. Například telefonní účet v USA vypadá tak, že účastník pravidelně dostává papírek, na němž mu počítač připomene každý hovor zvlášť - volané číslo, včetně data, hodiny a příslušné ceny.

Je jasné, že za takových podmínek si zaměstnanec netroufne použít firemní telefon k soukromým meziměstským hovorům. Rovněž schůzky s milenkami je třeba sjednávat od kamarádů nebo z veřejných automatů. Na druhé straně patří k profesionální cti telefonních společností ochránit tato data, jež jsou součástí vašeho soukromí, před kýmkoli nepovolaným. Výjimkou může být jedině soudní rozhodnutí při vyšetřování zvlášť závažných trestných činů, klasifikovaných jako *felony* - zločin.

Nám nezbyvá, než si jenom přát, aby i zmodernizovaná telefonní síť v České republice se stala "vodotěsnou" proti úniku či zneužívání dat, jež jsou jako "osobnostní" zařazena do chráněné sféry soukromí.

Kukátka do telefonů?

Nové vynálezy přinášejí vždycky nějaké problémy. Digitalizované komunikační sítě v USA umožňují instalaci zařízení, které může identifikovat volajícího. Budete-li mít tzv. *Caller ID*, pak si na displeji vyzvánějícího telefonu přečtete číslo, které vás právě volá. Podle něj se rozhodnete, zda zvednout či nezvednout sluchátko. Zatím to prý funguje u meziměstských hovorů.

Okamžitě se rozvinula diskuse, zda takový *Caller ID* není útokem proti právu na soukromí. Jedni argumentují tím, že někdy je třeba zachovat anonymitu - třeba v případě manželky, jež se v rozvodovém řízení kamsi ukryla před násilnickým manželem.

Druzí však namítají, že naopak je to ta nejlepší zbraň proti anonymům, kteří naše soukromí obtěžují. Proti tomu stojí tvrzení, že takový anonym si stejně najde nějakou telefonní budku - v argumentech by se dalo pokračovat.

Odpor veřejnosti proti zavedení identifikátoru překvapil především pracovníky laboratoří. Tvrdí: "Co je na tom špatného? Když někdo u vás zazvoní, také se můžete podívat kukátkem na toho, kdo stojí za dveřmi. A teprve potom buď otevřete nebo necháte zavřeno."

Dovětek

Není tomu tak dávno, co jsme vzpomínali výročí invaze tanků do Československa. V řadě publikovaných názorů, které podobná výročí provázejí, se objevila i glosa nazvaná "Před čipem a po něm". Její autor Dušan Třeštík v ní připomněl, že to bylo právě v roce 1968, kdy v USA jeden mladík "připadl na myšlenku spojit na maličké křemenné destičce stovky tranzistorů". Tak vznikl čip, základ všech počítačů.

Dnes, po letech, není těžké rozhodnout, co více ovlivnilo pozdější běh světových dějin - zda síla tanků na ulicích českých a slovenských měst nebo drobný čip, bez něhož se dnes neobejdou ani média - a nejen ta, kterým říkáme komunikační.

Milan Šmíd (e-mail: smid@n.fsv.cuni.cs)

Písecká 1

13000 Praha 3

26.8.1993